

Становище

от проф. д-р Йоланда Зографова

за дисертационен труд на Кристина Каменова Гоцева-Българанова на тема „Теории за менталния свят и аналогии при децата“,

за присъждане на образователна и научна степен "Доктор"

по научна специалност 3.2. "Психология"

Представеният дисертационен труд на Кристина Българанова е насочен към едни от най-интересните процеси в детското развитие. Проявата и използването на способности за аналогии и теории за менталния свят отварят обективната реалност и света на другите хора за детското съзнание. Основният фокус на работата е върху връзката на тези два познавателно-поведенчески феномени при деца в ранното им развитие.

Структурата на дисертацията е разпределена на 162 страници почти по равно в две части – теоретична и експериментална. Цитирани са 233 източника, като почти всички, с изключение на две заглавия, са на латиница.

Към дисертацията отделно са приложени допълнения и представяне на експериментално съдържание, задачи, поставяни на децата, като текстът е илюстриран и със снимков материал.

В теоретичната част са разгледани множество концепции, идеи и емпирични факти и доказателства в сферата на изследваните феномени – аналозиите, теориите за менталния свят, връзката между тях и ролята в това отношение на екзекутивните функции като умения за потискане и работна памет. В труда се прави опит за обединение на две независими линии на изследвания.

В литературния обзор изложението на докторантката е както добре синтезиращо идеи, започвайки от класическите теории на Piaget, Sternberg и минавайки през по-модерни и съвременни концепции или изследователски подходи, така и внимателно и компетентно са подчертани съществените за настоящото изследване линии на анализ. Обхванати са теорията на Gentner

за структурното съпоставяне, идеите на Brown за ролята на знанието в разсъжденията по аналогия, теория за комплексността на Halford, според която логическото развитие зависи от способността да се правят нарастващо сложни аналогии. За това как хората възприемат вътрешния свят на другите са представени и теориите за менталния свят в отделна глава. За тази способност да бъдат преценявани схващанията, желанията на другите са представени също по-интересните и важни теоретични и емпирични постижения в дискутираната сфера. Анализирани са идеите на Piaget за репрезентационния ум, на Welson & Gopnik за развитието на теориите, според които малките деца имат изначална наивна теория и на нейна основа успяват да предвидят и обяснят поведения. В дисертационния труд следва логично включена глава и за теоретичните идеи за връзката между аналозиите и теориите за менталния свят. Теоретичната част показва висока компетентност на докторантката в дискутирания сфера.

В емпиричната част е представена поредица от логично следващи експерименти с деца в ранната възраст около 4 г. Като е поставена нелеката цел да се провери “дали обучението в потискане и работна памет повлияват разсъжденията по аналогия и разбирането на погрешни вярвания.” Проверява се възможността тези компоненти на егзекутивните функции играят роля на свързващи изследваните способности.

Построени са 3 интересни, с добре подбрани, както адаптирани, така и авторски тестови задачи, хипотезите са релевантни на целите на експерименталната работа и основните очаквания са потвърдени.

Доказва се, че е налице връзка между способността за разсъждение по аналогия и разбирането на погрешни вярвания. Важен е изводът на докторантката, че обучението в потискане помага на децата да се справят по-успешно със задачи за решаване на проблеми по аналогия и погрешни вярвания. Същият извод тя предлага и по отношение на работната памет, чрез чието обучение в експерименталната постановка помага на децата да се справят по-добре със задачи за погрешни вярвания и проблемни аналогии, както и подпомага генерализирането на умения.

Важен и позитивен резултат на дисертационното изследване е фактът, че е постигнато да се повишат значимо уменията за потискане и работната памет се повишават по време на 7-дневните обучителни програми. Независимо, че както докторантката отбелязва, това не гарантира дългосрочен ефект, все пак подобни резултати биха могли да бъдат много полезни в практиката, в детските градини.

Не може да не се отбележи и общият високо позитивен аспект на работата – отлично разработената експериментална поредица, което е сложно предизвикателство за докторска дисертация. Още повече, че става дума за малки деца, с които се е работило продължително време. Освен това твърде рядко са представяните експериментални разработки и този труд заслужава действително висока оценка.

Особено трябва да се подчертае научно-приложния компонент в труда – подготвени са обучителни програми за развитие на способността за потискане, за развитие на работната памет. Като се има предвид безкрайните дискусии в образованието и особено при малките деца, един такъв подход, както и самите програми могат да помогнат.

Приносите са формулирани правомерно и авторефератът отразява съдържанието на дисертацията. Публикациите по темата удовлетворяват изискванията при такава процедура.

На основата на качествата на представената дисертация, без колебание предлагам на уважаемото Научно жури да гласува за придобиването на научната и образователна степен “доктор” от Кристина Гоцева-Българанова.

3.09.2018г.

Проф. Зографова